

100lat

Główny
Urząd Statystyczny

Modernizacja europejskiej statystyki gospodarczej

Modernizacja europejskiej statystyki gospodarczej i wpływ wprowadzanych zmian na statystykę polską

Zmiany zachodzące we współczesnym świecie, w tym postępująca globalizacja, a także nowe potrzeby użytkowników wpływają na zakres danych, jakie gromadzi i udostępnia statystyka, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Na poziomie europejskim za prezentację porównywalnych statystyk jest odpowiedzialny urząd statystyczny Unii Europejskiej, Eurostat, który we współpracy z krajowymi urzędami statystycznymi opracowuje metodologię badań obowiązujących w ramach Europejskiego Systemu Statystycznego (ESS).

W 2009 r. Komisja Europejska opublikowała *Komunikat Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady dot. metod produkcji statystyki Unii Europejskiej – Wizja na następną dekadę* (*Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the production method of EU statistics: a vision for the next decade*), wyznaczający priorytetowe kierunki zmian w statystyce europejskiej. W 2014 r., w wyniku dyskusji z krajami członkowskimi, powstała jego uaktualniona wersja *Wizja 2020* (*The ESS Vision 2020*). W dokumencie tym zwraca się uwagę m.in. na konieczność identyfikacji potrzeb użytkowników, współpracy z interesariuszami, wykorzystanie nowych źródeł danych, a także przygotowanie wydajnego procesu produkcji statystyk, opartego na standaryzacji i wspólnych narzędziach, gwarantującego dane statystyczne odpowiedniej jakości. W oparciu o *Wizję na następną dekadę*, w latach 2009-2013, Eurostat wraz z ekspertami z krajów członkowskich prowadził prace w ramach *Programu Modernizacji Europejskiej Statystyki Przedsiębiorstw i Handlu* (*Modernisation of European Enterprise and Trade Statistics – MEETS*). Specjalnie utworzone zespoły ESSnet miały za zadanie wypracowanie praktycznych rozwiązań, które pozwolą na wdrożenie przyjętych założeń w statystyce gospodarczej.

Wyniki tych inicjatyw, po zaakceptowaniu na odpowiednich forach, zostaną wprowadzone do europejskiej statystyki gospodarczej m.in. poprzez przygotowywane akty prawne. Prace nad *Ramowym Rozporządzeniem Integrującym Statystykę Gospodarczą* (*Framework Regulation Integrating Business Statistics – FRIBS*) rozpoczęto w Eurostatie w 2011 r. W pracach prowadzonych od 2012 r. w poszczególnych grupach roboczych i zadaniowych Eurostatu z udziałem ekspertów z krajowych urzędów statystycznych opierano się zarówno na ogólnych wytycznych zawartych w *Wizji na następną dekadę* i *Wizji 2020*, jak i na szczegółowych rozwiązaniach metodologicznych przygotowanych w trakcie realizacji Programu MEETS. Obecnie prowadzone są dyskusje nad projektem rozporządzenia na poziomie Parlamentu Europejskiego i Rady i planowane jest, że FRIBS wejdzie w życie w 2019 r.

Przygotowywane rozporządzenie ramowe oraz uzupełniające je akty wykonawcze i delegowane zastąpią lub znowelizują 10 obowiązujących obecnie rozporządzeń:

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 3924/91 z dnia 19 grudnia 1991 r. w sprawie ustanowienia wspólnotowego badania produkcji przemysłowej;
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1165/98 z dnia 19 maja 1998 r. dotyczące krótkoterminowych statystyk;
- Decyzja nr 1608/2003/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie sporządzania i rozwoju statystyk Wspólnoty z zakresu nauki i techniki;
- Rozporządzenie (WE) nr 638/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie danych statystycznych Wspólnoty odnoszących się do handlu towarami między państwami członkowskimi oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 3330/91;
- Rozporządzenie (WE) nr 808/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. dotyczące statystyk Wspólnoty w sprawie społeczeństwa informacyjnego;
- Rozporządzenie (WE) nr 184/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 stycznia 2005 r. w sprawie statystyki Wspólnoty w zakresie bilansu płatniczego, międzynarodowego handlu usługami i zagranicznych inwestycji bezpośrednich;
- Rozporządzenie (WE) nr 716/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie statystyki wspólnotowej dotyczącej struktury i działalności zagranicznych podmiotów zależnych;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 177/2008 z dnia 20 lutego 2008 r. ustanawiające wspólne ramy dla rejestrów przedsiębiorstw do celów statystycznych i uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 2186/93;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 295/2008 z dnia 11 marca 2008 r. w sprawie statystyk strukturalnych dotyczących przedsiębiorstw (przekształcenie);
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 471/2009 z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie statystyk Wspólnoty dotyczących handlu zagranicznego z państwami trzecimi, uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1172/95.

W związku z powyższym, FRIBS będzie dotyczył statystycznego rejestru przedsiębiorstw do celów statystycznych oraz następujących dziedzin statystyki:

- Statystyka krótkookresowa (STS),
- Strukturalna statystyka przedsiębiorstw (SBS),
- Statystyka zagranicznych podmiotów zależnych (FATS),
- Globalne łańcuchy wartości (GVC),
- Wspólnotowe badanie produkcji przemysłowej (PRODCOM),
- Międzynarodowy handel towarami (ITGS),
- Międzynarodowy handel usługami (ITSS),
- Innowacje (ISS),
- Badania i rozwój (R&D),
- Społeczeństwo informacyjne (ICT) w części dotyczącej przedsiębiorstw.

W trakcie przygotowywania szczegółowych zapisów prowadzone są prace nad zwiększeniem spójności danych pochodzących z europejskich badań statystyki gospodarczej pod względem ich zakresu (m.in. zmieniane są przekroje i poziomy agregacji danych wymagane w niektórych badaniach, poszerzono zakres podmiotowy i przedmiotowy, opracowano także na nowo – uspójniając – definicje 22 zmiennych występujących w więcej niż jednym badaniu). W trakcie tych prac wprowadzono pewne ograniczenia obecnie obowiązujących wymogów, są też jednak dodawane nowe zmienne i przekroje, a także poszerzany jest zakres podmiotowy części badań czy też zmieniana częstotliwość opracowywania danych. Obecnie w GUS prowadzone są prace, które pozwolą na przygotowanie statystyki polskiej do wejścia w życie rozporządzenia FRIBS, tak aby dane przekazywane przez Polskę do Eurostatu były zgodne z

nałożonymi nowymi wymogami.

Zmiany te, w szczególności zmiany zakresu podmiotowego i przekrojów, mogą wpłynąć na ciągłość niektórych szeregów czasowych z europejskiej statystyki gospodarczej.

Istotnym elementem wymogów, który może wpłynąć na ciągłość szeregów czasowych, są także jednostki statystyczne, w oparciu o które mają być prezentowane dane.

W statystyce gospodarczej wykorzystywane są najczęściej trzy jednostki statystyczne[1]:

- „Przedsiębiorstwo” jest najmniejszą kombinacją jednostek prawnych, tzn. jednostką organizacyjną wytwarzającą towary i usługi, która osiąga korzyści z pewnego stopnia samodzielności w podejmowaniu decyzji, w szczególności w zakresie alokacji bieżących zasobów. Przedsiębiorstwo prowadzi jeden lub więcej rodzajów działalności w jednym lub więcej miejscach. Przedsiębiorstwo może być jedną jednostką prawną.
- „Jednostka rodzaju działalności” (JRD) grupuje wewnątrz danego przedsiębiorstwa wszystkie części, które uczestniczą w realizacji danej działalności na poziomie klasy (cztery cyfry) NACE Rev. 2 (PKD 2007) i odpowiada jednemu lub więcej podziałom operacyjnym przedsiębiorstwa. System informacyjny przedsiębiorstwa musi umożliwiać określenie lub obliczenie dla każdej JRD co najmniej wartości produkcji i zużycia pośredniego, kosztów siły roboczej, nadwyżki zdolności przerobowej, a także zatrudnienia i wielkości inwestycji brutto.
- „Jednostka lokalna” jest przedsiębiorstwem lub jego częścią (np. warsztat, fabryka, magazyn, biuro, kopalnia lub skład) znajdującym się w miejscu geograficznie określonym. W tym lub z tego miejsca prowadzona jest działalność gospodarcza, na rzecz której – poza określonymi wyjątkami – pracuje jedna lub więcej osób (nawet w niepełnym wymiarze czasu pracy) dla jednego i tego samego przedsiębiorstwa.

W tabelicy poniżej przedstawiono obszary obejmowane FRIBS wraz ze wskazaniem jednostek statystycznych, dla których w ramach FRIBS powinny zostać opracowane dane.

Obszar	Jednostka statystyczna
Statystyka krótkookresowa (STS)	Jednostka rodzaju działalności
Strukturalna statystyka przedsiębiorstw (SBS)	Przedsiębiorstwo Jednostka lokalna
Globalne łańcuchy wartości (GVC)	Przedsiębiorstwo
Statystyka zagranicznych podmiotów zależnych (FATS)	Przedsiębiorstwo
Wspólnotowe badanie produkcji przemysłowej (PRODCOM)	Jednostka rodzaju działalności
Międzynarodowy handel towarami (ITGS)	Jednostka prawna Przedsiębiorstwo
Międzynarodowy handel usługami (ITSS)	Jednostka prawna Przedsiębiorstwo
Innowacje (IS)	Przedsiębiorstwo
Badania i rozwój (R&D)	Przedsiębiorstwo
Spółeczeństwo informacyjne (ICT) w części dotyczącej przedsiębiorstw	Przedsiębiorstwo

W większości krajów członkowskich dane z europejskiej statystyki gospodarczej były dotychczas opracowywane w oparciu o jednostki prawne (również wtedy, gdy w odpowiednich wymogach zapisana była jednostka statystyczna przedsiębiorstwo). Wynikało to zarówno z interpretacji definicji europejskich zawartych w Rozporządzeniu Rady (EWG) nr 696/93 z dnia 15 marca 1993 r. w sprawie jednostek statystycznych do celów obserwacji i analizy systemu produkcyjnego we Wspólnocie, wskazujących jednostkę prawną jako główny punkt odniesienia przy wyznaczaniu jednostek statystycznych, jak i mniejszego znaczenia powiązań jednostek prawnych w grupy przedsiębiorstw. Ważnym czynnikiem były także trudności napotkane przy wdrożeniu definicji z uwzględnieniem powiązań między jednostkami prawnymi, przy dość ogólnych wytycznych zawartych w rozporządzeniu z 1993 r.

W związku z postępującym w ciągu kolejnych 20 lat procesem globalizacji, a także podjęciem w ramach Programu MEETS prac nad przygotowaniem praktycznych rozwiązań umożliwiających wdrożenie definicji jednostek statystycznych, w latach 2014-2015 dla definicji jednostek statystycznych, które są wykorzystywane w europejskiej statystyce gospodarczej, opracowano zestaw zasad operacyjnych, umożliwiających ich praktyczne wdrożenie. Kraje członkowskie zobowiązały się do ich wdrożenia, w pierwszej kolejności w strukturalnej statystyce przedsiębiorstw (najpóźniej przy opracowaniu danych dotyczących roku referencyjnego 2018, dla tego też roku dane z zakresu strukturalnej statystyki przedsiębiorstw dla Polski zostaną przygotowane po raz pierwszy w oparciu o jednostkę statystyczną przedsiębiorstwo). Wymaga to podjęcia prac w pierwszej kolejności na poziomie krajowego rejestru statystycznego, a następnie poszczególnych badań.

Po wdrożeniu jednostki statystycznej przedsiębiorstwo w większości przypadków jedna jednostka prawna będzie nadal równa przedsiębiorstwu i jednocześnie jednostce rodzaju działalności, ale w przypadku jednostek prawnych, które są powiązane w grupy przedsiębiorstw, konieczne jest – do celów statystycznych – wyodrębnianie jednostek statystycznych. Wybór metody wyodrębniania jednostek statystycznych – przedsiębiorstw – jest uzależniony m.in. od wielkości i złożoności grup przedsiębiorstw, na które się składają. Dla dużych złożonych grup przedsiębiorstw metodą wyodrębniania przedsiębiorstw rekomendowaną przez Eurostat jest profilowanie grup przedsiębiorstw i jednostek wchodzących w ich skład. Profilowanie to „metoda analizy struktury grupy przedsiębiorstw zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym pod kątem prawnym, operacyjnym i rachunkowym, w celu ustalenia jednostek statystycznych w obrębie danej grupy, ich powiązań oraz najbardziej efektywnych struktur dla zbierania danych statystycznych” (zgodnie z podręcznikiem Eurostatu dotyczącym rejestrów przedsiębiorstw do celów statystycznych – *Business Register. Recommendation Manual*). W procesie profilowania ustala się przede wszystkim struktury przedsiębiorstw. W przypadku grup wielonarodowych profiluje się przedsiębiorstwa globalne i wchodzące w ich skład części krajowe, tj. przedsiębiorstwa krajowe okrojone, a w przypadku grup czysto krajowych profiluje się przedsiębiorstwa krajowe, których wszystkie jednostki prawne działają na terenie tego kraju. W procesie profilowania punktem wyjścia są segmenty operacyjne wyznaczone przez daną grupę przedsiębiorstw. Informacje o segmentach operacyjnych znajdują się w rocznym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym grupy, jeśli sprawozdanie takie jest przygotowane według standardu międzynarodowego IFRS. W procesie profilowania dla przedsiębiorstwa określane są trzy podstawowe zmienne: kod działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), liczba pracujących i obrót (skonsolidowany). Profilowanie możemy podzielić na „ręczne” i „automatyczne”. Największe i najbardziej złożone pod względem prowadzonej działalności grupy przedsiębiorstw, zostaną objęte profilowaniem ręcznym. Oznacza to, że prace nad wyodrębnianiem przedsiębiorstw i ustaleniem powiązań jednostek prawnych wchodzących w ich skład będą prowadzone osobno dla każdej grupy i w

porozumieniu z tą grupą, tj. z jednostką decyzyjną najwyższego szczebla w grupie (jeżeli operuje ona na terenie Polski). W kontakcie indywidualnym z taką jednostką będą zbierane m.in. dane potrzebne do określenia wielkości przepływów pomiędzy jednostkami prawnymi, pozwalające na wyliczenie obrotu skonsolidowanego dla każdego wyznaczonego przedsiębiorstwa. Dodatkowo, w celu wyliczenia innych danych skonsolidowanych dla wyznaczonych przez statystykę przedsiębiorstw, zbierane będą dane dotyczące transakcji zawieranych przez jednostki prawne funkcjonujące w ramach tego przedsiębiorstwa. Mniejsze grupy będą również profilowane indywidualnie na potrzeby statystyki, choć bez ich udziału, w oparciu o dane z rocznych skonsolidowanych sprawozdań finansowych i inne informacje będące w posiadaniu statystyki. Pozostałe grupy, małe i o prostej strukturze i niezłożonym charakterze działalności, można będzie poddać profilowaniu automatycznemu (którego metodologia jest wypracowywana na forum europejskim i powinna być dostosowana do krajowej specyfiki) lub traktować je jako jedno przedsiębiorstwo.

Wdrożenie jednostek statystycznych, jak już wcześniej wspomniano, może mieć wpływ na ciągłość szeregów czasowych europejskiej statystyki gospodarczej. Największy wpływ będzie widoczny w przypadku jednostki statystycznej przedsiębiorstwo. Na podstawie doświadczeń krajów, które prowadziły wcześniej prace w tym zakresie, zakłada się, że może to spowodować przesunięcia wyników pomiędzy rodzajami działalności (raczej z usług do działalności produkcyjnych), klasami wielkości (kumulację dla większych jednostek), a także spadek wyników dla zmiennych, dla których dane będą musiały być konsolidowane przez statystykę na poziomie jednostki statystycznej przedsiębiorstwo. Należy też podkreślić, że nie jest możliwe przeliczanie danych przygotowanych w oparciu o jednostki statystyczne dotyczących wcześniejszych okresów referencyjnych (przed wprowadzeniem tych jednostek statystycznych do rejestru statystycznego).

Prace nad wdrożeniem jednostek statystycznych w rejestrze statystycznym i badaniach prowadzonych na potrzeby europejskie już kilka lat temu podjęto w Głównym Urzędzie Statystycznym, są one jednak bardzo skomplikowane i pracochłonne. Przyjęto, że roczne dane będą jak dotychczas zbierane od poszczególnych jednostek prawnych, i - jak dotychczas - dane na potrzeby krajowe będą przygotowywane w oparciu o jednostki prawne, dzięki czemu uniknie się zerwania prezentowanych szeregów czasowych. Dane z zakresu rocznej europejskiej statystyki gospodarczej będą opracowywane w oparciu o odpowiednie jednostki statystyczne (głównie przedsiębiorstwo) wewnątrz przez GUS, co pozwoli ograniczyć obciążenia respondentów.

Notatkę przygotował:

Departament Przedsiębiorstw
Departament Metodologii, Standardów i Rejestrów

[1] Rozporządzenie Rady (EWG) nr 696/93 z dnia 15 marca 1993 r. w sprawie jednostek statystycznych do celów obserwacji i analizy systemu produkcyjnego we Wspólnocie

Tagi

